

1. Introducere: violența în relațiile intime și pandemia COVID-19

Violența, în toate formele ei, se pare că este mai prezentă ca oricând în societatea actuală. Fie că vorbim din punct de vedere social, cultural sau economic, impactul dar și implicațiile acesteia în comunitate sunt majore. Într-un studiu publicat de organizația non-guvernamentală Forumul Brazilian pentru Securitate Publică, se arată că în Brazilia vârsta persoanelor de sex feminin, victime ale violenței sexuale scade sub vârsta de 13 ani. Țara sud-americană „care are o populație de peste 200 de milioane, este deja una dintre cele mai periculoase țări pentru femei. Raportul arată că rata femicidului (uciderea unei persoane doar pentru că este femeie) a crescut cu 4% în 2019 față de 2018, chiar și în condițiile în care numărul crimelor a scăzut per total cu 10.8%”.¹ Văzută încă drept un „comportament cultural acceptabil”, violența domestică în această țară are puternice implicații din cauza socializării în funcție de gen. De altfel, comentariul din 2015 făcut de președintele Republicii Federative a Braziliei, Jair Bolsonaro, la adresa parlamentarei Maria da Rosario spune foarte mult: „este atât de urâtă, că nu merită să fie violată”. În acest context, președintele a fost amendat pentru

¹ <https://www.digi24.ro/stiri/externe/mapamond/tara-in-care-e-din-ce-in-ce-mai-periculos-sa-fii-femeie-patru-fete-sunt-violate-in-fiecare-ora-1185965>, accesat la data de 6.09.2020.

remarca sa². Și în alte locuri de pe glob precum în Australia, violența domestică este o problemă socială pe care diferite organizații și instituții încearcă să o gestioneze. Biroul de Statistică Australian (*Australian Bureau of Statistics*, 2013, 2014) semnală faptul că „una din trei femei a fost victima violenței fizice și/sau sexuale comisă de cineva cunoscut de ele și una din patru femei (și unul din șapte bărbați) au fost victimele abuzului emoțional al partenerului” (*apud* Taylor și Fraser, 2019, 30). Situația este îngrijorătoare și în alte țări. Nik Taylor și Heather Fraser (2019, 31) surprind foarte bine acest lucru prin realizarea unei sinteze a mai multor studii și cercetări recente:

„În Canada, în 2015, aproape 92.000 de persoane au fost victime ale violenței dintre partenerii intimi, după cum s-a raportat poliției. Patru din cinci dintre acestea au fost femei (79%) - reprezentând aproximativ 72.000 de femei victime (Burczycka și Conroy 2017). În Uniunea Europeană, interviurile realizate cu 42.000 de femei din cele 28 de state membre ale UE (EUFRA 2015) au demonstrat că aproximativ 13 milioane de femei din UE au suferit violență fizică și 3.7 milioane de femei au suferit agresiuni sexuale în cele 12 luni de dinainte de interviuri, una din trei femei (33%) a fost victimă a violenței fizice și/sau sexuale de la vârsta de 15 ani, cu 8% dintre femei care au suferit de pe urma violenței fizice și/sau sexuale în cele 12 luni de dinainte de realizarea interviurilor. Și în Statele Unite, mai mult de una din trei femei (35.6%) au fost victime ale violenței fizice și/sau hărțuirii de către un partener intim în viața lor; aproape una din zece femei (9.4%) a fost violată de un partener intim și aproximativ una din patru femei (24.3%) a fost victima violenței fizice severe a partenerului intim (Black și colab. 2011).”

Pandemia COVID-19 a condus nu numai la pierderi de vieți omenești ci și la multe schimbări economice, sociale și psihologice

² *Idem.*

care au afectat comportamentele indivizilor atât în spațiul public, cât și în cel privat. Accesul la resurse este un obiectiv din ce în ce mai greu de realizat pentru cei mai mulți dintre oameni. În lucrarea *Recovering Civility during COVID-19* (2021), Matteo Bonotti și Steven Zech notau că „datele existente sugerează, de exemplu, că oamenii mai bogați au resursele necesare pentru a adera mai bine la politicile și normele de distanțare socială; sunt mai puțin susceptibili în a suferi de condiții de sănătate preexistente; își pot permite mai ușor să se aprovizioneze cu alimente, medicamente, produse de igienă personală și produse de curățare și sunt mai înclinați să performeze la joburi înalt calificate care le permit să lucreze de acasă” (Bonotti și Zech, 2021, 2). În lucrarea menționată se mai vorbește și despre costurile umane, sociale și politice pe care le implică trecerea printr-o astfel de perioadă de restricții și incertitudini. În aceeași direcție se pronunța și profesoara de sociologie Anne Bory care sublinia în ziarul *Le Monde* (3 iunie) următoarele: „în Franța, ca și în alte țări, COVID-19 nu a afectat la fel toate grupurile sociale. Săraci sau bogați, albi sau negri, bărbați sau femei, rezidenți legali sau imigranți ilegali, persoane cu diplomă sau fără, handicapați sau valizi – accesul nostru la sănătate nu este același” (*apud* Chelcea, 2020, 121).

Elisabet Alzueta *et al.* (2021) au realizat un sondaj online pe un eșantion de 6.882 de participanți adulți din 59 de țări (împărțite pe șase zone: Sudul Asiei³ – 4; Africa Sub-Sahariană⁴ – 83; Europa și Centrul Asiei⁵ -1.662; America Latină și Caraibe⁶ -

³ India, Pakistan, Emiratele Arabe Unite.

⁴ Africa de Sud, Egipt, Uganda.

⁵ Austria, Belgia, Croația, Cipru, Republica Cehă, Danemarca, Finlanda, Franța, Germania, Grecia, Ungaria, Irlanda, Italia, Olanda, Polonia, Portugalia, România, Serbia, Spania, Regatul Eswatini (până în anul 2018, Regatul Swaziland), Suedia, Turcia, Regatul Unit,

4.110; America de Nord⁷ – 957 respectiv Asia de Est și Zona Pacificului⁸ - 66) privind impactul pandemiei COVID-19 și al restricțiilor impuse de guverne asupra sănătății mintale a populației. Au fost identificate în rândul populației investigate, de la depresia moderată la cea severă (25.4%) până la simptome specifice anxietății (19.5%). Stresul, depresia și anxietatea au fost menționate și de alte studii și cercetări efectuate, de exemplu, în China (Wang *et al.* 2020) sau Cipru (vezi Solomou și Constantinidou, 2020).

Creșterea numărului de cazuri de violență domestică și violență între partenerii intimi în timpul pandemiei COVID-19 este arătată de noile statistici. În România de pildă, au fost raportate 1.964 de loviri sau alte comportamente violente îndreptate asupra unui membru al familiei, acest lucru însemnând „cu 220 mai multe decât în martie 2019.”⁹ Dar, tot „cu privire la violența în familie, au fost înregistrate 4 omoruri (față de 7, în martie 2019) și 5 tentative de omor (față de 7, în martie 2019). Polițiștii au emis 651 de ordine de protecție provizorii, cu 31 mai multe decât în martie 2019.”¹⁰ Pentru Știrile Pro TV, Agenția Națională pentru Egalitatea de Șanse între Femei și Bărbați (ANES) arăta, la începutul anului 2020, că „în perioada 16 martie-10 aprilie (de la data instituirii stării de urgență până în

⁶ Argentina, Barbados, Bolivia, Brazilia, Insulele Virgine Britanice, Islanda, Chile, Columbia, Costa Rica, Cuba, Republica Dominicană, Ecuador, El Salvador, Guatemala, Honduras, Mexic, Panama, Paraguay, Peru, Uruguay, Venezuela.

⁷ Statele Unite ale Americii, Canada.

⁸ Australia, China, Japonia, Malaezia, Noua Zeelandă, Republica Coreea, Singapore, Vietnam.

⁹ <https://www.libertatea.ro/stiri/a-crescut-numarul-crimelor-agresiunilor-sexuale-cu-victime-copii-si-violentelor-domestice-2954738>, accesat la data de 6.09.2020.

¹⁰ <https://www.libertatea.ro/stiri/a-crescut-numarul-crimelor-agresiunilor-sexuale-cu-victime-copii-si-violentelor-domestice-2954738>, accesat la data de 6.09.2020.

prezent), la linia telefonică destinată victimelor violenței domestice, 0800.500.333, au fost primite un număr de 251 apeluri.”¹¹ Potrivit aceleași surse, printre informațiile solicitate s-au aflat cele cu privire la legislația despre violența domestică, serviciile sociale „precum și informații cu privire la serviciile oferite victimelor violenței domestice în perioada pandemiei COVID-19, inclusiv solicitarea unor informații referitoare la sprijin pentru persoanele afectate de COVID-19.”¹²

La nivel mondial, printre factorii cei mai des identificați care au contribuit la creșterea în intensitate și frecvență a actelor de violență domestică în perioada pandemiei au fost izolarea socială la domiciliu precum și nivelul ridicat de stres din cauza șomajului în aceste vremuri de restriște și nesiguranță economică (Hudson *et al.*, 2020). Deși, carantinarea, izolarea, distanțarea fizică și socială au ținut sub control sau încetinit, într-o oarecare măsură, răspândirea virusului, s-a creat contextul favorabil pentru manifestarea, violenței intime (Cannon *et al.*, 2021; Barbara *et al.*, 2020; Holmes *et al.*, 2020).

Cu doi ani înainte de începerea pandemiei de Covid-19, în China Organizația Mondială a Sănătății (2017) a estimat că „35% dintre femeile din întreaga lume au suferit violență fizică sau sexuală din partea unui partener intim de-a lungul vieții” (*apud* Buttell *et al.*, 2021, 1). Odată cu răspândirea virusului SARS-COV-2 în Statele Unite, în luna martie 2020, s-a constatat o creștere a numărului de apeluri privind violența domestică după cum arăta un sondaj realizat de NBC News. De pildă, „poliția din Houston,

¹¹ <https://stirileprotv.ro/stiri/actualitate/pandemia-scoate-ce-e-mai-rau-din-romani-cazurile-de-violenta-domestica-s-au-dublat-fata-de-anul-trecut.html>, accesat la data de 12.09.2020.

¹² <https://stirileprotv.ro/stiri/actualitate/pandemia-scoate-ce-e-mai-rau-din-romani-cazurile-de-violenta-domestica-s-au-dublat-fata-de-anul-trecut.html>, accesat la data de 12.09.2020.

Texas a primit cu 300 de apeluri în care era reclamată violența domestică, mai multe în luna martie 2020 decât în februarie 2020, însemnând o creștere de aproximativ 20%. De asemenea, a existat și o creștere a cazurilor de abuz asupra copiilor și a abuzului asupra persoanelor în vârstă pe timpul pandemiei COVID-19” (Hudson *et al.*, 2020, 738). Și în Buenos Aires, Argentina, a crescut cu 32% numărul de apeluri privind violența domestică, odată cu introducerea restricțiilor (Perez-Vincent *et al.*, 2020). O creștere între 20% și 25% s-a înregistrat în Marea Britanie, Cipru și Spania, numărul apelurilor fiind cu mult mai mare în Brazilia (între 40%-50%) (Brandbury-Jones și Isham, 2020). În acest context, rezultate similare au fost identificate în Statele Unite, Brazilia, Australia și China și de alți cercetători (Peterman *et al.*, 2020). Din acest punct de vedere, diferențe dintre perioada de pandemie și de dinainte de pandemie au existat și în alte țări. Astfel, în provincia Hubei din China s-a observat o creștere semnificativă a cazurilor de violență domestică, de la 47 de raportări în februarie 2019 la 162 de raportări în februarie 2020. Și în Brazilia sau Anglia s-au înregistrat cazuri care au fost puse tot pe seama pandemiei COVID-19 (Hudson *et al.*, 2020, 738).

Comparând cu anii anteriori (2017, 2018 și 2019), Bogdan Socea *et al.* (2020, 22) constatau o creștere semnificativă a actelor de violență domestică în perioada de pandemie în România: „obținem diferențe și mai mari în procente în care violența domestică a constituit etiologia politraumatismelor în pandemia COVID-19: 20.23% față de 4.09% (2017), 4.47% (2018) și 4.86% (2019). Datele noastre sunt în conformitate cu date similare din literatura de specialitate, referitoare la o creștere a proporției agresiunii domestice în politraumatisme în timpul pandemiei.”

Creșteri semnificative au fost înregistrate și în ceea ce privește violența dintre partenerii intimi, în țări precum Spania,

China, Brazilia, Cipru sau Italia (Buttell *et al.*, 2021). De altfel, aceste rezultate sunt susținute și de organizații precum *The United Nations Population Fund* care au arătat că din cauza carantinei și a *lockdown*-urilor, violența dintre partenerii intimi poate înregistra, „la nivel global, o creștere de 20%” (Buttell *et al.*, 2021; Stanley, 2020). O creștere de 23% a violenței dintre partenerii intimi în perioada de *lockdown* au identificat și Esther Arenas-Arroyo *et al.* (2020, 2021). În Franța de pildă, numărul de cazuri de violență între partenerii intimi a crescut cu 30%.¹³

Recent, mai multe studii au analizat manifestarea violenței în general (Ragavan *et al.*, 2020), a violenței împotriva femeii (Viero *et al.*, 2021), violenței domestice (Piquero *et al.*, 2021; Bright *et al.*, 2020; Zhang, 2020; Sharma și Borah, 2020; Olding *et al.*, 2020; Fares-Otero, *et al.*, 2020; Leslie și Wilson, 2020; Gulati și Kelly, 2020; Tierolf *et al.*, 2020) și a violenței intime în particular (Alvarez-Hernandez *et al.*, 2021; Evans *et al.*, 2020; Goodman și Epstein, 2020; Moffitt *et al.*, 2020; Walters, 2020; Moreira și Pinto da Costa, 2020; Mazza *et al.*, 2020; van Gelde *et al.*, 2020; Zarghami *et al.*, 2020; Tochie *et al.*, 2020) pe timpul pandemiei COVID-19.

Trebuie spus că, deși în literatura de specialitate se face diferență între comportamentul agresiv/agresivitate și violență (făcându-se cu precădere trimitere la agresivitatea fizică în ceea ce privește cel de-al doilea concept), în lucrarea de față vom utiliza, în funcție de context, ambii termeni. Din perspectiva definirii violenței în relațiile intime însă, termenii vor fi utilizați interșanjabil. Astfel, în acord cu Marianne Inéz Lien și Jørgen Lorentzen (2019, 5), putem spune că „violența în relațiile intime înseamnă acte de violență sau amenințări cu violența în cadrul

¹³ Euronews. Domestic violence cases jump 30% during lockdown in France. 2020. Accesat la data de 8 Mai, 2020.